

לעילוי נשמת

מרת אלישבע ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

מתי התבואה נעשית טבל ומתחייבת במעשר

לדעת רבי ינאי, התבואה נעשית טבל להתחייב במעשר, רק אם נכנסת לבית, דרך השער, שנאמר "בערתי הקדש מן הבית", [ללמד שאין חיוב הפרשת מעשרות, אלא כשהיא בבית], ונאמר "ונתת ללוי לגר ליתום ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו", [ללמד שנותנים את המעשרות רק אחר שנכנסו דרך השער, ולא אם נכנסו דרך הגג]. ומבואר בתוס', שלדעת רבי ינאי, כן הוא דין התורה, אבל מדברי חכמים, אם נכנסה התבואה לחצר המשתמרת, אין לאכול בלא לעשר, אף על פי שלא נכנסה לבית.

ולדעת רבי יוחנן, התבואה נעשית טבל להתחייב במעשר, אם נכנסת לחצר המשתמרת, אף שלא נכנסה לבית, שנאמר "ונתת ללוי ... ואכלו בשעריך", [ללמד שחיוב המעשר הוא משעה שנכנסה התבואה לחצרות], ונאמר "בערתי הקדש מן הבית", [ללמד שאין חיוב מעשר, אלא כשנכנסה התבואה לחצר שמורה כמו בית]. ומבואר בתוס', שלדעת רבי יוחנן, כן הוא דין התורה, אבל מדברי חכמים, אף אם נכנסה התבואה לחצר שאינה משתמרת, אין לאכול בלא לעשר.

ומבואר בסוגיה, שהכנסת התבואה למקומות הללו, אינה אוסרת לאכול בלא לעשר, אלא בצירוף גמר מלאכת אותו דבר, במקום שרגילים לגמרו. אם הוא דבר שרגילים לגמרו בשדה, כגון תבואה, שממרחים אותה בשדה, אין בה חיוב מעשרות, אלא אם כן מרחו אותה תחילה בשדה, ואחר כך הכניסו אותה למקום חיוב [בית או חצר]. ואם הוא דבר שרגילים לגמרו בבית, כגון קישואים ודלועים, שגמר מלאכתם בנטילת הפיקס [=פרח הגדל בראש] שלהם בבית, אין בהם חיוב מעשרות, אלא אם כן הכניסו אותם למקום חיוב [בית או חצר], ואחר כך גמרו את מלאכתם.

וכל האמור לעיל, הוא לפי התירוץ הראשון בגמרא, שסובר שכל התבואות מתחייבות במעשר, רק בצירוף שני הדברים הללו, גמר מלאכה, והכנסה למקום החיוב.

אבל לפי התירוץ האחרון בגמרא, לא נאמר שהכנסה למקום חיוב גורמת חיוב מעשרות, אלא בדברים שאין בהם גמר מלאכה בשדה, כגון זיתים וענבים שדעתו לאכלם שלמים, שאין בהם לא מירוח בשדה, ולא דריכה בגת, ומאחר שאין בהם שום דבר הקובע אותם להיות גמר מלאכה, הכנסתם לבית היא גמר מלאכתם, לחיובם במעשרות. אבל כל דבר שיש בו גמר מלאכה בשדה, כגון חטים שממרחים אותם בשדה, וענבים שדורכים אותם בגת, מאחר שנגמרה מלאכתם, חייבים במעשרות במקומם, ואין הכנסתם לבית מעכבת.

אילן שעומד בגינה וקטף מעט פירות

מענפיו הנוטים למקום חיוב [חצר או בית]

אם אין כוונתו לקטוף את כל הפירות שבאילן, אלא את מה שקטף בלבד, הרי זה כמי שגמר את מלאכתו, והכניס למקום החיוב, ולכן חייב במעשרות, [אלא אם כן קטף פרי אחד בלבד, שאז הוא פטור כמבואר בדף פ"ט].

אבל אם כוונתו לקטוף את כל הפירות שבאילן, לא נגמרה המלאכה בקטיפה זו, ואם כן אין חייב במעשרות, אף על פי שנכנס למקום החיוב, [ורק כשיקטוף את כל הפירות או רובם יתחייב במעשר].

והדין הזה אמור אף בפועל שאוכל במה שעושה, שאם נשכר לקטוף את כל הפירות, מותר לו לאכול בלא לעשר, אף על פי שיש בקטיפה שלו שתי כוונות, האחת לעשות את מלאכת בעל הבית, והשניה לאכול בעצמו, ולעניין אכילתו שלו אינו צריך את כל הפירות, מכל מקום מאחר שעומד לקטוף הכל, מותר לו לאכול לעצמו מהמעט שקטף, ואינו צריך לעשר.

והתוס' הם שביארו, שהטעם שפטור כשמתכוון לקטוף את כל הפירות, הוא משום שעדיין לא נגמרה המלאכה, ואם כן, הדין הזה הוא רק כתירוץ הראשון המבואר לעיל, אבל לדברי התירוץ השני, אין צריכים גמר מלאכה והכנסה, אלא אחד מהם. אכן רש"י כתב טעם אחר, והוא שכשמתכוון לקטוף את כל הפירות, הולכים אחר הרוב, והרי זה כאילו לא נכנסו פירות לחצר כלל, ובזה מיושב הדין הזה גם לפי התירוץ האחרון.

דין לוקח לעניין חיוב מעשרות

נאמר בתורה, "עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרַעֲךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה. וְאֶכְלָתָּ וְכוּ'". ולמדו מזה, שמדין התורה, רק מי שהוא בעל הזרע

שממנו גדלה התבואה, חייב לעשרה, אבל הקונה ממנו פטור מלעשר, ורק מדברי חכמים חייב לעשר.

שיטת רבינו תם: הקונה תבואה אחר המירות, פטור לעשרה מהתורה, וחייב מדברי חכמים בלבד. אבל הקונה תבואה קודם מירות, נחשב בשעת הקניין כבעל הזרע, כי כל זמן שלא היה המירות, היא נחשבת כזרע, ואם כן הוא חייב לעשר מהתורה, כדין בעל הזרע שממנו באה התבואה.

ולפי זה, מה שחששו בתבואת עם הארץ שמא אינה מעושרת, ותקנו שהקונה ממנו יעשר דמאי, אינו חשש דין תורה, כי אפילו ודאי לא עישר, אין הקונה חייב לעשר אלא מדברי חכמים.

ושיטת ריב"ם: הקונה תבואה קודם המירות, פטור מלעשרה מהתורה, וחייב מדברי חכמים בלבד, כי שעת המירות קובעת אם התבואה מתחייבת במעשר או לא, ומאחר שבשעה זו, בעל התבואה אינו זה שזרע אותה, אין כאן קיום לכתוב "תבואת זרעך", ואין כאן חיוב במעשרות. אבל הקונה תבואה אחרי שמירח אותה זה שזרע אותה, וכבר התחייבה אצלו במעשרות בשעת המירות, שוב אינה פוקעת מחיובה, והקונה חייב לעשר מדין תורה.

ולפי זה, מה שחששו בתבואת עם הארץ שמא אינה מעושרת, ותקנו שהקונה ממנו יעשר דמאי, חשש דין תורה, כי אם ודאי לא עישר, הקונה חייב לעשר מהתורה.

הפועל העושה בדבר שלא נגמרה למלאכתו

למעשר אוכל ממה שעושה בלא לעשר

רבינו תם מפרש, שאם הפועל היה זוכה במה שאוכל, קודם שנגמרה מלאכתו למעשר, היה חייב לעשר, כדין קונה תבואה קודם מירות, אבל הסיבה שהוא אוכל בלא לעשר, כי אינו זוכה במה שאוכל, אלא כשמתחיל לאכול, ולגבי מה שאוכל, הרי זה דבר שנגמרה מלאכתו למעשר, שהקונה אותו אוכל מהתורה בלא לעשר.

וריב"ם מפרש, שהפועל זוכה במה שאוכל, בשעה שעושה במלאכתו, ומאחר שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר, הרי הוא כקונה קודם מירות, שאוכל מהתורה בלא לעשר.

בעל חיים שעושה מלאכה בגידולי קרקע תלושים, [קודם שנגמרה מלאכתם למעשר], אוכל מהם מהתורה, ואסור למנוע ממנו, שנאמר "לא תחסם שור בדישו".

פועל שעושה מלאכה בגידולי קרקע תלושים, [קודם שנגמרה מלאכתם למעשר], אוכל מהם מהתורה:

יש לומדים זאת ממה שנאמר [בעניין היתר פועל לאכול ממה שעושה במחובר], "קמה" "קמה" שתי פעמים, לרבות היתר אכילה גם כשעושה בתלוש.

ולדברי רבי אמי, הדבר למד, ממה שנאמר בפרשה המתירה לפועל לאכול ממה שעושה, "כי תבא בכרם רעך", וביאה זו כוללת מלאכות במחובר ומלאכות בתלוש, ששתיהן מצויות בכרם, [בצירה במחובר, ונשיאת הענבים בתלוש].

ולדברי רבינא, הדבר למד בהיקש שהוקש אדם לבעל חיים. שנאמר "לא תחסם שור בדישו", ולא היה צריך לכתוב את "שור" בפירוש, אלא לכתוב "לא תדוש בחסימה", ומה שנכתב, הוא להקיש אדם החוסם לשור הנחסם, ושור החסם לאדם החוסם, שדיניהם שווים לעניין אכילה במלאכה שעושים בה.

בעל חיים שעושה מלאכה בגידולי קרקע מחוברים, [בשעת גמר מלאכה], אוכל מהם מהתורה:

יש לומדים זאת ממה שנאמר [בעניין היתר פועל לאכול ממה שעושה במחובר], "רעך" "רעך" שתי פעמים, לרבות היתר אכילה במחובר גם לבעלי חיים.

ולדברי רבינא, הדבר למד בהיקש שהוקש בעל חיים לאדם, [שנאמר "לא תחסם שור בדישו" כנ"ל].

אין מצווה להחיות בעלי חיים, שנאמר "וחי אחיך עמך", דווקא את אחיך אתה מצווה להחיות, אבל בעלי חיים אין אתה מצווה להחיות.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)

להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)